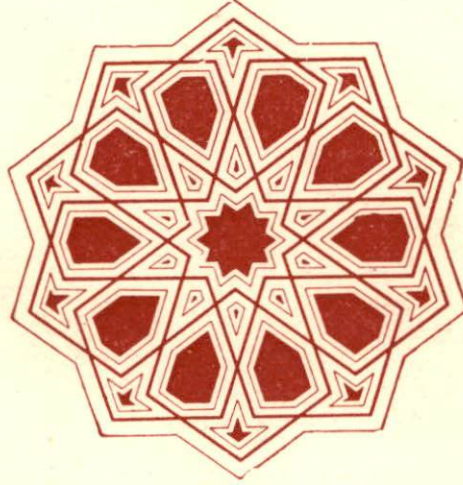

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

I-II
1954

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

Şihri Polon Bağısı

Yıl: 1954

Cilt : 3, Sayı: I-II

İLÂHIYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

I-II
1954

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

İÇİNDEKİLER

KÜRKCÜOĞLU, KEMAL EDİB : <i>Lâmiyye-i Kelâmiyye</i>	1
ATEŞ, PROF. AHMED : <i>Gazâlî'nin "Batınîlerin Belini Kıran Deliller"i. Kitâb Kavâşım al-Bâtînîya</i>	23
YURDAYDIN, DR. HÜSEYİN GAZİ : <i>Türk Sanatının Varlığını İnkâr Eden Batılı Sanat Tarihçileri</i>	55
DOĞAN, LÜTFİ (Çev.) : <i>İbni Fadlan Seyahatnamesi</i>	59
ÜLKEN, PROF. HİLMİ ZİYA : <i>Remzi Oğuz Arık</i>	81
KARAMAĞARALI, HALÛK : <i>Prof. Remzi Oğuz Arık'ın Eserleri</i>	83
ÜLKEN, PROF. HİLMİ ZİYA : <i>Yusuf Ziya Yörükân</i>	89
KUTLUAY, YAŞAR : <i>Yusuf Ziya Yörükân'ın Makaleleri</i>	93
YETKİN, PROF. SUUT KEMAL : <i>Milletlerarası V. Sanat Tenkidçileri Kongresi</i>	97
BİBLİYOGRAFYA :	
Louis Bréhier, <i>Vie et mort de Byzance</i> (Doç. Dr. Neşet Çağatay).....	101
Fehmi Ethem Karatay, <i>İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arapça Basmalar Alfabetik Kataloğu</i> (A. Ateş).....	104
Dâ'î al-Ķâzî 'Alî b. Hanzâla al-Vadâ'î, <i>Kitab simt al-ħaka'ik (fi 'aħa'id al-Ismâ'iliye)</i> (A. Ateş).....	105
Emmy Wellesz, <i>Akbar's Religious Thought Reflected in Mogul Painting</i> (Dr. Hüseyin Gazi Yurdaydın).....	106
Dergimiz Hakkında Aldığımız Mektuplardan Bazıları.....	108

Dā'ī al-Ḳāzī 'Alī b. Ḥanzala al-Vadā'ī, *Kitāb simt al-ḥaḳā'īḳ* (fī 'aḳā'id al-İsmā'īlīya) ḥaḳḳahu 'allaḳa 'alayhi'l-muḥāmī 'Abbās al-Azzāvī. *La Profession de foi ismaélienne de 'Alī b. Ḥanzala*, Şam, 1953 (Institut Français de Damas).

İsmâiliyye mezhebinin, Fâtımî halifesi al-Mustanşir (427—487/1036—1094)'dan sonra belli başlı iki kola ayrıldığı, birbirinin al-Mustanşir'dan sonra halife olan al-Musta'î (487—495/1094—1101) taraftarları, diğerlerinin ise, ilk önce veliahd seçildiği hâlde, sonraları bu hakkından mahrûm bırakılan Nizâr b. al-Mustanşir taraftarları olduğu mâlûmdur. Nizâr taraftarları Hasan-ı Sabbâh'ın çalışmasıyle İran ve havâlisinde çoğalmış ve Alamût'ta kurulan İsmâilî devletiyle uzun müddet devâm etmiştir. Hasan-ı Sabbâh'ın temsil ettiği Nizâr taraftarlarının fikirleri, aleyhlerindeki şiddetli tenkidler şâyesinde, oldukça bilinmektedir. Fakat esasında gizli bir mezheb olan İsmaililiğin bütün akide ve fikirleri, hâlâ yeter derecede aydınlanmış değildir.

Fâtımîler devletin 567/1171'de Salâheddîn Eyyübî tarafından ortadan kaldırılmasından sonra, Hindistan'da (Bombay, Gücerât, Ahmedâbâd, Sind), Afrika'nın şarkında ve Yemen'de küçük tüccâr cemâatleri hâlinde yaşayan al-Musta'î taraftarlarının fikirleri de hemen hemen büsbütün karanlıklar içindedir. İşte *Târîḫ al-İrâḳ bayna 'ḥitâlâyn* yazarı Bağdadlı müverrih 'Abbās al-'Azzāvî'nin Şam'da bulunduğu biricik nüshasını neşretmiş olduğu *Simt al-ḥaḳā'īḳ* bu karanlığı birazıcık aydınlatacak eserlerden biridir. Çünkü eserin müellifi 'Alī b. Ḥanzala'nın ismailîlerin dā'î'l-du'ât ("baş dâi, baş propogandacı") olduğunu fikirlerini mükemmel sûrette bilmesi icâbeder. Sayın nâşirin önsözünde verdiği bilgiye göre (s. 6—7), kendisi ismailîlerin Tayyibî kolundan olup, onların altıncı dâisidir ve 626/1229'da ölmüştür.

Simt al-ḥaḳā'īḳ bu neşirde 21-56. sahifeleri işgal eder; recez bahrinde, öğretim gayesiyle yazılmış bir mesnevîdir. 'Alī b. Ḥanzala, Tanrı'nın vasıflarını, imâmları ve imâmlar hakkındaki telâkkilerini anlattığı kısımdan sonra (s. 21—23), adını vermediği birinin kendisinden "kâinat yaratılmada hâlin ne olduğunu, sonra ruhların âleme nasıl geldiklerini, letâfet âleminden uzaklaşıp, kesâfet âlemine nasıl girdiklerini, nihayet yeniden oraya nasıl döneceklerini" sorduğunu, ona cevap olmak üzere bu risâleyi yazdığını söylüyor. Bundan sonra eser, şu bölümleri ihtivâ eder: Allah'ın tevhidi, âlemin yaratılması, felekler âlemi, erkân (dört unsur ve soğukluk, sıcaklık, yaşlık, kuruluk), bunların birleşip karışmaları ve seyyâreler, insanın husulü, keşf devri ve ehli, setr ("gizleme") devri, ulvî âleme dönüş (iyi kimselerin dönüşü), nâsût'un varlığı ve lâhût'la birleşmesi, kötü kimselerin meâdi (burada tenâsuh olmadığı söylenerek tenâsûha âit fikirler kabûl edilmiş görünmektedir, bak. s. 51, satır 13), kıyâmet günü. Bu neşir, yer adları, şahıs adları, kitap adları ve ıstılahlar fihristi gibi çok faydalı fihristlerle nihayet bulmaktadır (s. 59—67).

'Abbās al-'Azzāvî'nin bu çok mükemmel neşirinde bir de önsöz vardır. Burada İsmâilî imâmlarıyla Tayyibî dâilerinin isimleri verildikten sonra, onların mezhebine âit basılmış eserlerinin cetveller hâlinde bir listesi veriliyor; bu arada İsmâilîlerin fikirleriyle mutasavvıfların ve feylesofların fikirleri arasındaki benzerliğe kısaca işaret edildikten sonra (s. 14), onların basılmamış veya henüz ele geçmemiş eserlerinin de bir listesi ilâve ediliyor. Bu listelerde, basılmış eserler hakkında basılış yeri, yılı, bastırılan v.s. gibi lüzumlu bilgiler; basılmamış eserler veya elde bulunmayanlar hakkında nerede zikredildiğine dâir zarurî kitâbiyat kaynakları gösterilmemiştir ki, bu hakikaten tereddüdlere sebep olmaktadır. Meselâ, basılmış mühim eserler arasında gösterilen Hasan-ı Sabbâh'ın *Sarguzaşt-i Sayyidinâ* (s. 12, nr. 3)'sı, benim bildiğime göre, basılmış değildir; *Câmi' al-tavâriḫ* ile Cuvaynî'nin *Târîḫ-i cihânguşâ'sı* içinde bulunan hülâsalarından başka müstakil nüshaları da bilinmemektedir. Sayın nâşir, Cuvaynî'nin eserindeki metni kasdetmiş olabileceği gibi, bizce bilinmiyen ayrı ve müstakil bir nüshaya göre neşirini de kasdetmiş olabilir. Bu hâl, ekseriya bir külfet ve teferruât gibi görünen kitâbiyat bilgilerinin okuyucu ve araştırmacı için ne kadar lüzumlu olduğunu gösterebilir.

Ne olursa olsun, 'Abbās al-'Azzāvî, çok güzel bir şekilde neşrettiği bu küçük risâlesiyle, ilme, esrâr-engiz bir halde duran gizli bir mezheb hakkında, bizzat o mezhebin bir dâisi tarafından verilen son derece mevşûk bilgiler kazandırmıştır.

A. ATEŞ